

пам'ять, але на мислення. У ході дискусії вони вчаться думати та мислити науково, що забезпечує свідоме засвоєння матеріалу.

У процесі вивчення курсу з низки тем може використовуватися демонстрація коротких (від 2 до 15 хв.) документальних відеороликів чи їх фрагментів. Відеоролики використовуються як вид наочності, що оптимізує освітню діяльність, підвищує мотивацію навчання, створює певні умови для подальшої навчально-пошукової та творчої діяльності здобувачів. Використання відеороликів дозволяє показати явища та процеси, що вивчаються, в динаміці і допомагає більш глибоко проникнути в їх сутність. Здобувачі в цьому випадку сприймають нову інформацію одночасно зорово і за допомогою слуху, крім того використовується їхня емоційна сфера, тому навчальний матеріал краще ними сприймається і запам'ятовується.

Робота в малих групах по 2-3 особи надає здобувачам можливість практикувати навички співробітництва та міжособистісного спілкування. Подібна робота використовувалася під час підготовки та проведення семінарських занять. Двом-трьом здобувачам пропонувалося підготувати матеріал з одного з попередньо визначених питань, і виступити з доповіддю, використовуючи різні варіанти наочності. Це дозволяло здобувачам детальніше обговорити це питання, розглянути його з кількох сторін. На занятті здобувачі по-різному представляли свій матеріал: або один доповідає, а інший доповнює, або по черзі виступають обидва, або один доповідає, а інший демонструє презентацію тощо. Після виступу кожної групи, будь-який здобувач може поставити запитання на тему, доповідь обговорюється, оцінюється презентація та використаний наочний матеріал. Наприкінці заняття підбивається загальний підсумок досліджуваної теми, відзначаються найкращі доповіді та презентації.

Таким чином, вивчення дисципліни «Екологія» з використанням інтерактивних технологій в освітньому процесі забезпечує високий рівень засвоєння навчального матеріалу. Реалізація у процесі інтерактивних методів навчання з використанням екологічних ситуаційних завдань підвищує ефективність засвоєння матеріалу та процесу освіти в цілому, що узгоджується із сучасними вимогами освітньої політики держави та зумовлює формування екологічної культури, свідомості та відповідальності при підготовці кваліфікованих фахівців.

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ І СТРУКТУРИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ»

*Сафранов Т.А., д.г.-м.н., проф., Чугай А.В., д.т.н., проф.,
Льїна В.Г., к.геогр.н., доц.,
Одеський державний екологічний університет, м. Одеса, Україна
safranov@ukr.net*

Сучасна екологічна ситуація спонукає до швидкої перебудови мислення людства і кожної конкретної людини, формування екологічної свідомості та екологічної культури. У зв'язку з цим екологічна освіта й екологічне виховання

стають новим пріоритетним напрямом освіти. Досвід країн ЄС свідчить, що базуючись на принципах екологічної політики країни, високому рівні екологічної культури та активній позиції людини у природоохоронній діяльності, можна покращити стан навколишнього середовища. Водночас високий рівень екологічної культури неможливий без екологічної освіти, що має здійснюватися на основі її комплексності та безперервності. Актуальним постає підвищення рівня освіти суспільства на основі інтеграції знань та модернізація усього освітнього простору з елементами сталого розвитку. Протягом останніх років в Україні, як і в багатьох країнах світу, на державному рівні декларується концепція екологізації освіти. Екологічній свідомості слід не навчати – її слід виховувати. Ще одна причина низької екологічної свідомості – це пасивність самої людини. Тому екологізація загалом усієї системи освіти і виховання є надзвичайно актуальною темою сучасного розвитку суспільства.

Екологічна освіта є ключовим процесом, що допомагає підвищити рівень обізнаності щодо охорони навколишнього середовища і сформувати суспільну екологічну позицію. Аналіз сучасного стану формальної екологічної освіти свідчить про недостатню реалізацію її структури і змісту. Крім того, необхідно забезпечити екологічну підготовку фахівців для формування у них активної громадської позиції щодо вирішення проблем захисту навколишнього середовища і сталого розвитку.

Основною метою екологічної освіти є формування екологічної культури окремих осіб і суспільства в цілому, формування навичок, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності. Екологічна освіта, з одного боку, повинна бути самостійним елементом загальної системи освіти, і з іншого боку, виконує інтегративну роль у всій системі освіти. Ця мета досягається поетапно шляхом вирішення освітніх і виховних завдань та вдосконалення практичної діяльності.

Екологічна освіта має бути тривалим і міждисциплінарним за своєю суттю процесом, вивчати основні проблеми навколишнього середовища, надавати можливість молоді застосовувати свої знання та допомогти розглядати навколишнє середовище в усій його повноті.

У найважливіших міжнародних документах, присвячених проблемам навколишнього середовища і гармонійного розвитку людства, велика увага приділяється екологічній культурі та свідомості, інформованості людей про екологічну ситуацію в світі, регіоні, на місці проживання, їх обізнаності з можливими шляхами вирішення різних екологічних проблем, з концептуальними підходами до збереження біосфери та цивілізації. Шлях до високої екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту. Екологічна освіта у XXI тисячолітті стала необхідною складовою гармонійного, екологічно безпечного розвитку

Метою навчальної дисципліни «Проблеми екологічної освіти» є ознайомлення з історією становлення екологічної освіти, концептуальними положеннями, змістом та структурою екологічної освіти України, стандартами вищої екологічної освіти України, шляхами екологізації вищої освіти України, а

також особливостями екологічної освіти в інших країнах світу. Вивчення дисципліни «Проблеми екологічної освіти» в Одеському державному екологічному університеті передбачає 30 год. лекційних занять і 15 год. практичних (семінарських) занять. Ця дисципліна орієнтовна на освітні програми здобувачів рівня вищої освіти (РВО) «магістр» у межах спеціальності 101-Екологія. Результатами навчання можуть бути вміння реалізувати концептуальні основи вищої екологічної освіти в Україні.

Програма навчальної дисципліни «Проблеми екологічної освіти» передбачає ознайомлення з історією становлення екологічної освіти в Україні та окремих закладах вищої освіти (ЗВО).

«Концепція екологічної освіти України», яка затверджена рішенням Колегії Міністерства освіти і науки України від 20.12.2001 р. № 13/6-19, є важливим регламентуючим державним документом, у якому зазначені стратегічні напрямки й тактичні завдання розвитку екологічної освіти всіх верств населення – від дитинства до старості – з метою формування екологічної культури і свідомості громадян, звичок і фундаментальних екологічних знань. Цей документ дає підставу для розробки й впровадження нових програм екологічної освіти й виховання як для дітей дошкільного і шкільного віку, так і для студентів профтехучилищ, технікумів, коледжів і ЗВО, для керівників різних установ, фахівців різних профілів, галузей виробництва. Тому ознайомлення з концептуальними положеннями екологічної освіти України є обов'язковою складовою дисципліни «Проблеми екологічної освіти».

Екологічна освіта повинна бути спрямована на формування особистості з екологічним світоглядом, дотримання норм екологічно грамотної поведінки і виконання практичних дій щодо захисту власного здоров'я та навколишнього природного середовища і передбачає розробку системи наукових знань (уявлень, понять, закономірностей), які відображають філософські, природничо-наукові, правові й морально-етичні, соціально-економічні, технічні й військові аспекти екологічної освіти. Тому у межах дисципліни «Проблеми екологічної освіти» доцільно розглядати особливості змісту і структури екологічної освіти в Україні з урахуванням існуючої нормативно-законодавчої бази. Оскільки неперервна екологічна освіта передбачає організацію виховання і навчального процесу від дитинства до глибокої старості, то необхідно охарактеризувати особливості стадій навчання (дошкільна, шкільна, фахова передвища, вища, післядипломна).

Вища екологічна освіта спрямована, з одного боку, на завершення формування екологічної культури фахівців за різним фахом і, з іншого боку, вона забезпечує підготовку здобувачів початкового, першого, другого та третього РВО, які відрізняються за ступенем глибини, ґрунтовності й специфікою підготовки фахівців-екологів.

Вища екологічна освіта в Україні базувалася на декількох поколіннях стандартів. Стандарти нового (четвертого) покоління вищої екологічної освіти є лише деякими орієнтирами освітнього процесу і надають значної автономії ЗВО; гнучкість нових стандартів дозволяє зберегти наявні методичні розробки, що, безумовно, сприятиме змістовному оновленню вищої екологічної освіти, а також є тими документами, що поступово можуть реалізуватися в ході модернізації

освітнього процесу. А тому потрібно охарактеризувати їх зміст (інтегральна компетентність, загальні і спеціальних компетентності, результати навчання), сучасний стан та проблеми впровадження.

Зростаючий рівень техногенного навантаження на довкілля зумовлює активізацію техногенних аварій і катастроф та формування нових факторів екологічного ризику, що негативно відображається на умовах функціонування біоти і людського суспільства. Вирішення складних сучасних екологічних проблем залежить від здатності фахівців різних професій аналізувати конкретні екологічні ситуації та забезпечувати екологічну безпеку на локальному, регіональному і державному рівнях. Тому актуалізація екологічної освіти як передумови сталого розвитку сучасного суспільства є найважливішим завданням навчально-виховного процесу в Україні. У межах дисципліни «Проблеми екологічної освіти» розглядаються особливості екологізації всіх стадій неперервної екологічної освіти і, насамперед, вищої освіти. На жаль, поки що не приділяється належної уваги проблемі екологізації вищої освіти в Україні, хоча очевидно, що без широкого та інтенсивного розповсюдження екологічних знань, екологізації освіти, умінь, навичок і компетентностей неможливо сформувати нове покоління з відповідним переконанням й свідомістю, діяльним підходом щодо збереження природних цінностей, культурних надбань. Концептуальні принципи екологізації вищої освіти України повинні ґрунтуватися на підвищенні рівня екологічної компетентності здобувачів всіх рівнів вищої освіти. Екологізація освіти в неекологічних ЗВО сприятиме формуванню знань, вмінь і практичних навичок у майбутніх фахівців широкого кола спеціальностей (галузі знань), що дозволить їм орієнтуватися при вирішенні сучасних екологічних проблем

У багатьох країнах ведеться природоохоронне навчання і виховання, що вже дало певні результати. Держави, що усвідомили важливість цього процесу, пішли далеко вперед у всіх видах прогресу – культури, технології, що стало міцною основою для їхнього подальшого розвитку, спрямованого до ноосфери. Аналіз особливостей екологічної освіти країнах ЄС, США, Японії та інших країн світу є дуже важливою складовою дисципліни «Проблеми екологічної освіти», оскільки дозволяє урахувати їх позитивний досвід для удосконалення системи неперервної екологічної освіти України.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-ЕКОЛОГІВ

*Сопоцько О.Ю., к.е.н., доц.,
Національний транспортний університет, м. Київ, Україна
o.sopotsko@ntu.edu.ua*

На сьогодні, дуже важливим є забезпечувати підприємства України висококваліфікованими спеціалістами у сфері екологічного управління. Екологічна освіта набуває все більш широкого значення і стає популярною.